

Înțelepciunea este o marfă pe care cel ce o vinde, de fapt o cumpără.

Nicolae Iorga

TEZAU'R

Foaie a Bibliotecii Academiei Române

ANUL I, NR.6

IUNIE 2020

APARE LUNAR

M. Bouquet, Vedere generală a Bucureștiului

Un jurist român propus în 1926 pentru Premiul Nobel

Vespasian V. Pella

Profesor eminent, jurist și diplomat (17 ianuarie 1897 – 24 august 1952) a studiat la Facultatea de Drept din Iași și a obținut diploma de Doctor în drept a Universității din Paris (în 1920, cu teza „Des incapacités résultant des condamnations pénales en droit international”, coordonată de Emile Garçon). A fost profesor asociat (1921-1924) și profesor titular (1924- 1935) la catedra de Drept penal și procedură penală din cadrul Universității din Iași și profesor la Universitatea din București (1935- 1948), profesor invitat la Institutul de Inalte Studii internaționale din Paris (1928), Institutul Universității de Inalte Studii Internaționale din Geneva (1929) și la Academia de Drept internațional de la Haga (1926-1939).

pag. 5

Influența culturii și limbii grecești în Tările Române

pag. 5

Scripta ...volant? Scurtă pledoarie pentru știința în slujba patrimoniului cultural

pag. 5

Secretele culorii roșii din șnururile de legare a peceteilor domnești

pag. 12

Primele cărți tipărite în România la Mănăstirea Dealu

Cărțile românești vechi, repere incontestabile în istoria și cultura română, descrise de Ioan Bianu cu acribie științifică și în condiții grafice exceptionale în monumentala sa *Bibliografie*, reprezentă o parte integrantă a procesului de desăvârșire a conștiinței naționale și a identității spirituale a românilor. *Liturghierul* ieromonahului Macarie, prima carte tipărită la noi, în 1508, este prima tipăritură chirilică din această parte a Europei, înaintea tipăriturilor chirilice de la Belgrad (1522), Moscova (1564), Lviv (1574) sau Ostrog (1580).

Din râvnă domnitorului Radu cel Mare, s-a instalat lângă Târgoviște (cel mai probabil, la Mănăstirea Dealu), o tipografie în care au apărut primele tipărituri românești, începând cu *Liturghierul* slavonesc și continuând cu un *Octoih*, tipărit sub Vlăduț Voievod, cărora mai

târziu, în 1512, sub Neagoe Basarab, i-s-a alăturat un

Tetraevangeliar. Un exemplar al acestuia din urmă, imprimat special pentru domnitor, pe pergament, și ornat cu miniaturi în culori și aur, se păstrează la Muzeul Național de Artă al României.

Tipăritura macariană are un aspect grafic de excepție, impresionând prin regularitatea rândurilor și a spațiului dintre ele, prin tăietura fină și precisă a literelor, care dă textului claritate, prin inițialele ornate, realizate în entrelacs, după modelul inițialelor din manuscrise și îndeosebi prin fastuoasele frontispicii, uneori pe două treimi de pagină, realizate din întăriți de lujer stilați, linii și cercuri, care închid în centru stema Țării Românești, acvila cruciată

cu coroană. *Octoihul lui Macarie* introduce, pe lângă motivele ornamentale exclusiv geometrice utilizate până atunci, și prima xilogravură de carte lucrată în țara noastră, reprezentându-i pe sfintii Iosif, Teofan și Ioan.

Gabriela Dumitrescu

FONDUL SPECIAL SAU FONDUL SECRET III

pag. 10-11

Biblioteca Academiei Române - instituție științifică și culturală de nivel național

pag. 4-5

REMBRANDT Harmenszoon van Rijn

în colecțiile B. A. R.

EMMANUEL DE MARTONNE ȘI SPAȚIUL CARPAȚO- DUNĂREANO-PONTIC

pag. 5

FONDUL SPECIAL SAU FONDUL SECRET III

În perioada comunistă, cenzura cărții a afectat întreaga societate, dar mai ales intelectualitatea. Epurarea fondurilor de carte existente în biblioteci fusese stabilită încă de Comisia de Armatiștiu în Acordul între Guvernul român și Guvernele Uniunii Sovietice, Regatul Unit și Statele Unite ale Americii ... , care prevedea la Art. 16 că „Tipărirea, importul și răspândirea în România a publicațiilor periodice și neperiodice, prezentarea spectacolelor de teatru și a filmelor, funcționarea stațiunilor de T.F.F., poștă, telegraf și telefon vor fi efectuate în acord cu Inaltul Comandament Aliat (Sovietic).” Așa s-a decis scoaterea din circulație a publicațiilor enumerate în broșura publicată de Ministerul Propagandei sub titlul *Publicațiile scoase din circulație până la 1 August 1945*, care servea tuturor lărarilor, chioșcarilor, debitanților și bibliotecarilor din întreaga țară drept călăuză pentru a proceda la imediata îndepărțare din comerț și din uzul public al cărților, revistelor, hărților, precum și al diferitelor reproduceri grafice ori plastice, care contravin bunelor relații dintre România și Națiunile Unite, conform legii nr. 364 din 2 Mai, publicată în „Monitorul Oficial” Nr. 102 din 4 Mai 1945. Cu toate acestea, până în anul 1949, nu putem vorbi de fonduri secrete de bibliotecă, ci doar de fonduri de publicații interzise. Astfel, liste de publicații interzise, care apar în mod curent între anii 1945 - 1948, sunt întocmite în baza unor interdicții publicate și nu au nimic comun cu acele liste de interdicții care au fost la început doar discrete, iar apoi au devenit secrete (care nu au fost niciodată publicate) și care au fost practicate de către regimul comunista, începând cu anul 1949 și până în decembrie 1989.

Perioada 1949 - 1953 - 1955 a fost una crucială pentru constituirea și evoluția fondurilor secrete de bibliotecă. Volumul de liste de publicații, tipărit în 1949 și difuzat în anii următori este primul prin care procesul interdicției publicațiilor își pierde caracterul său public. Prin aceaste liste, procesul de interdicție a tipăriturilor devine de uz intern, iar operația de retragere a edițiilor din circuitul publicațiilor și a bibliotecilor capătă un caracter secret. Pentru a se pune în practică aceste instrucțiuni era nevoie ca la conducerea bibliotecilor să fie numite persoane devote noului regim comunista; în cazul Bibliotecii Academiei, la 13 august 1948 a fost numit Barbu Lăzăreanu, în calitate de Director General al Bibliotecii, în locul Prof. Iorgu Iordan care condusese instituția ca interimar,

între 9 iunie - 12 august 1948. Cine a fost primul director al Bibliotecii Academiei Republicii Populare Române?

În *Dictionarul Membrilor Academiei Române* (ed. a doua, București, Ed. Academiei Române 1999) întâlnim următorul medalion: „LĂZĂREANU, BARBU (5 octombrie 1881, Botoșani - 19 ianuarie 1957, București), istoric literar și publicist român. Membru titular activ al Academiei Române” (12 august

rector. A fost director al Bibliotecii Academiei Române” (p. 296).

După cum afirmă și ziaristul Cătălin Pena, acesta „nu a găsit nimic mai bun de făcut, după intrarea Armatei Roșii în țară, decât să înființeze, la 11 martie 1945, prima universitate muncitoarească din România, transformată în Academia Ștefan Gheorghiu, pe care a condus-o în calitate de rector până în 1948, când a devenit membru titular al Academiei Române” (<https://evenimentulistoric.ro/scapat-de-la-1>

comuniste, este structurat în 8 puncte unde este descrisă pe scurt această operațiune (<https://www.cia.gov/library/readingroom/docs/CIA-RDP82-00457R016000120005-0.pdf>):

Pct. 1 – „Partidul Muncitoresc Român a început o distrugere temeinică a cărților și documentelor istorice”;

Pct. 2 – „Unele dintre acestea au început cu crearea noii Academii a Republicii Populare Române. Imitând Academia Sovietică,

Approved For Release 2006/04/20 : CIA-RDP82-00457R016000120005-0		Approved For Release 2006/04/20 : CIA-RDP82-00457R016000120005-0	
25X1		25X1	
SECRET//CONTROL - U. S. OFFICIALS ONLY			
CENTRAL INTELLIGENCE AGENCY			
CLASSIFICATION SECURITY//CONTROL - U.S. OFFICIALS ONLY			
SECURITY INFORMATION			
INFORMATION REPORT			
REPORT [ ]		CD NO. [ ]	
COUNTRY Romania		DATE DISTR. 30 January 1953	
SUBJECT The Burning of Romanian Books and Dissemination of Communist Literature		NO. OF PAGES 2	
DATE OF INFO. [ ] 25X1		NO. OF ENCL. [ ] 00000000	
PLACE ACQUIRED [ ] 25X1		SUPPLEMENT TO REPORT NO. [ ]	
THIS IS UNEVALUATED INFORMATION			
25X1 1. The Romanian Workers (Communist) Party has begun a thorough-going destruction of books and historical documents.			
2. Some of this began with the creation of the new Academy of the Romanian Peoples Republic (RPR). In imitation of the Soviet Academy, this was to pursue scientific researches, while at the same time conducting political activity for the establishment of communism in Romania. Barbu Lazăreanu, a Leftist, really a Communist, was the Librarian of the Academy.			
3. The Communists have begun to burn books and literature. Any Communist, a mere supposition, is enough to get a book banned, without any real study of its contents. Among the books withdrawn from circulation are 762 works by the most esteemed Romanian authors. Among them are Liviu Rebreanu, Brătianu, Valeriu Pantazi, Ion Creangă, Dimitrie Gusti, etc. Many of these publications have also been burned by thousands. Any book dealing with Bejanaria or the Peasants were immediately burned, even though it dealt only with pure national culture and religious works, having little to do with communism.			
4. In addition to municipal archives, which are sometimes very important, there are state archives at Bucharest, Cluj, and Craiova. These had been well organized and arranged by Professor Aurelian Suceveanu, a distinguished specialist. But the first member of the Central Committee of Frontiers, who was a member of the Party, Barbu Roller, suddenly, in return his orders, made the actual selection of material for destruction was done by a committee under Mihai Ralea. It is not clear how completely the archives were destroyed.			
5. As Librarian of the Academy, Barbu Lazăreanu was put in charge of all the materials, which constitute a national treasure of the Romanian people. These			
CLASSIFICATION SECRET//CONTROL - U.S. OFFICIALS ONLY			
Approved For Release 2006/04/20 : CIA-RDP82-00457R016000120005-0			

SECRET//CONTROL - U. S. OFFICIALS ONLY

Approved For Release 2006/04/20 : CIA-RDP82-00457R016000120005-0

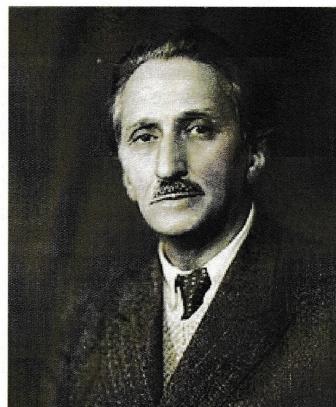
1948). A făcut studii liceale la Botoșani, dar pentru activitatea în rândul mișcării socialiste a fost exmatriculat din toate liceele din țară. În anii care au urmat, a desfășurat o intensă muncă politică, fiind un colaborator apropiat al lui I. C. Frimu; în ilegalitate, a organizat și prima universitate muncitoarească, pe care a condus-o în calitate de

deportare-de-regina-mama-elena-pune-bazele-academiei-stefan-gheorghiu).

Date despre primul director al Bibliotecii Academiei R.P.R. apar și într-un *Raport al CIA cu informații clasificate din 30 ianuarie 1953*. Acest raport, care vizează România și are drept subiect arderea cărților românești și diseminarea literaturii

aceasta avea să urmărească cercetarea științifică, în același timp conducând o activitate politică pentru stabilirea socialismului în România. Barbu Lăzăreanu, un om de stânga, în realitate un comunista, a fost numit bibliotecar (director general, n. n.) al Academiei”;

Pct. 3 – „Comuniștii au început «purificarea» (a se citi epurarea,

Barbu Lăzăreanu

Mihai Roller

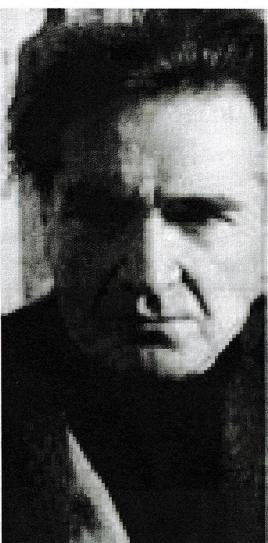

Emil Petrovici

UNOR PUBLICAȚII

n.n.)» bibliotecilor. Orice denunț sau o simplă presupunere este suficient ca o carte să fie arsă, fără un studiu real asupra conținutului său. Printre cărțile retrase din circulație se află 762 lucrări ale celor mai importanți autori români. Printre aceștia se numără Liviu Rebreanu, Brătescu-Voineschi, Octavian Goga. Cărțile în germană și italiană și traducerile acestora sunt arse cu miile. Orice carte având ca subiect Basarabia sau Bucovina este arsă imediat, chiar dacă este vorba doar de pură literatură. Întregul conținut al Casei Școalelor, cărți despre cultura populară națională și lucrări religioase, au fost de asemenea arse" (f. 1);

Pct. 4 – „Pe lângă arhivele municipale, care sunt uneori foarte importante, sunt Arhivele Statului în

București, Cluj și Craiova. Acestea au fost foarte bine organizate de către Profesorul Aurelian Sacerdoreanu, un distins specialist, fost membru al Școlii Române de la Fontenay-aux-Roses, din Paris. În mod surprinzător, acesta și-a păstrat biroul. Selectia actuală pentru materialul ce urmează a fi distrus a fost făcută de o comisie condusă de Mihai Roller. Nu este foarte clar cum au fost distruse arhivele”.

Pct. 5 – „Ca bibliotecar (director general) al Academiei, Barbu Lăzăreanu a fost pus la conducerea tuturor documentelor care constituie comoara națională pentru poporul român. Aceste comori conțin hărți, documente, fotografii, documente lexicografice unicat ale limbii române, care au fost deja publicate de la litera A la litera G. Aceste documente reprezentau o sursă de o valoare inestimabilă privind informații geografice și lingvistice. În mod întâmplător acestea dovedeau originea latină a limbii române. Ele au fost arse din cauză că nu au fost pe placul comitetului slav care a dat peste ele (fiind bibliotecă de depozit legal, Biblioteca Academiei nu a ars publicații n. n.), Emil Petrovici (o unealtă sovietică în Academie),

Sever Pop (acesta nu se mai află în România din 1941, n. n.) și Barbu Lăzăreanu însuși”;

Pct. 6 – „Pentru a înlătui pierderile bibliografice, au fost tipărite milioane de cărți și pamflete de către editura Partidului Comunist, Cartea Rusă, Calea Victoriei 42, București. Acestea au fost distribuite în orașele și satele din România. Editura Cartea Rusă a tipărit un număr de 3.701.000 exemplare pentru 174 de titluri, traduse din rusă în română. Editura se ocupă de distribuirea cărții în limba rusă”;

Pct. 7 – „Fiecare efort făcut este pentru încurajarea studierii limbii ruse. Cursuri de limbă rusă sunt organizate în căminele culturale de la sat, școli, sovkhozuri, kolhozuri, cooperative și tot felul de

Tipăriturilor înființată în 1949, după modelul instituției sovietice Glavlit. Astfel, vorbim Fondul de carte „S” – Fond Secret sau Fond Special, aşa cum era cunoscut, respectiv Fond de publicații interzis publicului larg. Nu se afirmă clar că este vorba despre cărțile cenzurate care intrau în fondul „S”, ci se spunea că era vorba de ... un control al cărții. Chiar dacă prin acest control, de fapt, erau blocați anumite cărți, alese după criterii „bune stabilite”, existente într-o broșură cu norme și dispoziții. Pe lângă normele și dispozițiile precise se vorbea și de niște liste tipărite care veneau periodic din partea Consiliului Culturii și care conțineau criterii de stabilire clară a publicațiilor care trebuiau să intre în fondul „S”. Consiliul Culturii, actualul Minister al Culturii și Patrimoniului Național dădea indicații clare și verifica intrarea cărților la „S”.

Din lista cărților epurate

Ministerul Propagandei a publicat în

Alexandru, Călinescu Armand, Cancicov Mircea, Dianu Romulus, Goga Octavian, Gyr Radu, Moța Ion Manolescu Mihail, Marcu Alexandru, Maniu Iuliu, Mihalache Ion, Popescu Stelian, Sima Horia, Sân-Giorgiu Ion, Seicaru Pamfil, Seișanu Romulus, Sidorovici Teofil Gh., Schmidt Andreas, Vaida-Voevod Al., Vulcănescu Mircea. Străini: Bottai Giuseppe, Balbo Italo, Winston Churchill, Ciano Galeazzo, Dietrich Otto, Diehl Karl, De Gaulle Charles, Darre Walter Robert Forges, Franco, Goebbles Josef, Goring Herman, Grandi Dino, Gayda Virginio, Gunther Prof. Dr. Hans, Hitler Adolf, Hess Rudolf, Mussolini Benito, Philippe Pétain, Alessandro Pavolini, Pavelici Ante, Rosenberg Alfred, Salazar Oliveira, Schirach Baldur von, Schacht Dr. Hjalmar, contele Carlo Sforza, Starace Achille, Trotzky L. La punctul 7 al broșurii amintite este precizat faptul că „prezenta broșură rămâne unic îndreptar pentru identificarea și îndepărtarea publicațiilor fasciste” (p. 15), care va fi continuată cu suplimente ce vor conține 1000 de titluri noi.

Suplimentul 1 (1 mai – 1 noiembrie 1948) a fost publicat tot în anul 1948 și conține titluri noi ce urmărua fi retrase din biblioteci, librării anticariate etc.

În afară de lucrările persoanelor menționate mai sus putem spune că au mai fost retrase din circulație și alte lucrări ce aminteam de granițele României Mari.

Un alt exemplu este cel al unor scriitori români precum Mihai Eminescu, Vasile Alecsandri, Ion Agârbiceanu, Mircea Eliade s.a.: Agârbiceanu I. În România Mare. București, 1929, Editura Casei Școalelor; Alecsandri Vasile.

Poezii. București, 1943, Editura Remus Cioflec; Alecsandri Vasile. Teatrul, vol. I. Cu o prefacă de Gh. Adamescu. București, 1945, Ed. Cartea Românească;

Alimășteanu Alexandru, Ridicarea agriculturii românești. Tiparul Românesc. București. 1942; Eliade Mircea, Huliganii. Toate edițiile. Buc. Națională-Ciornei; Eliade Mircea, Insula lui

Euthanasius. Buc. 1945, Ed. Pentru Literatură și Artă; Eminescu Mihail, De la Nistrul până la Tisa. București. 1918; Eminescu Mihail, Poezii.

Editiție îngrădită de Alex. Colorian. București. 1946. Cugetarea; Mehedinți-Soveja S. Altă creștere.

Școala muncii. Toate edițiile. Buc. Cugetarea; Mehedinți Simion, Ce trebuie să cugete un român despre țara și nația română. Buc. 1921. Lista, ce conține câteva sute de titluri, este foarte lungă și o vom analiza, poate, într-un viitor studiu.

În loc de concluzii

Deși documentul CIA prezentat în acest articol arată că a existat fenomenul de ardere a cărților românești după venirea comuniștilor la conducere, nu avem informații în acest sens și despre cărțile din Biblioteca Academiei Române. Majoritatea au fost salvate prin trecerea lor în Fondul „Special” sau „Secret”, aşa cum vom vedea din documentele pe care le vom prezenta într-un număr ulterior.

Dr. Silviu Nedelcu